

Oružane snage SFRJ i opštenarodna odbrana u delima likovnih umetnika Jugoslavije

Galerija Doma JNA

Kosta Vasiljković

Agilna galerija Doma JNA izlazi pred javnost sa još jednom tematskom izložbom koja će biti tradicionalna. Pored umetničkih u užem smislu, ova izložba ima i šire društveno-političke efekte. Na njoj je odista impozantan broj učesnika: 102 autora sa 150 radova — slika, grafika i skulptura.

U komponovanju izložbenog materijala organizator nije išao na oštro filtriranje vrednosti: u cilju postizanja širih efekata izložbe, palio je, naime »zeleno svetlo« i za dela koja tek sa dosta dobre volje možemo gledati u jednoj profesionalnoj galeriji. Taj demokratski, antiestetizantski kriterijum imanja razumevanja i poštovanja za nesumnjive napore i entuzijazam učesnika, nije bez svoje draži i nije bez rezona pogotovo ako se ima na umu karakter ove savezne umetničke manifestacije. Pa ipak, jedna sažetija verzija ove izložbe, lišena zamornog ponavljanja motiva ispod prosečne vrednosti, nesumnjivo bi većma akcentovala dojam umetničke valjanosti i mobilizujuće patriotske heroike.

Ističu se. **M. Arsić** svojom poznatom dinamikom prizora datom u bogatoj likovnoj artikulaciji, **T. Božinov** kompozicijom koja miri naturalizam sa apstrakcijom, **S. Čvorović** vedrinom, **S. Đurić** sintezom plakatskog i finog slikarskog osećaja za materijalizaciju, **M. Pengov** efektnim kontrastima svetlo-tamnog, **K. Ramujić** lir-

skim štimungom, **H. Berdžai** stilizovanim ekspresionizmom sa notom naive, **M. Stoiljković** humorom notom, **I. Šiško**, dinamičkom izrazu, **H. Tikveša** njemu svojstvenom poezijom i **Z. Vuković** kulturom izraza.

Među vajarima se ističu: **A. Gatalica** tananošću stila, **M. Jeftić** modernom metaforom, **A. Marinović** delikatnošću planova.

Treba pozdraviti i rezultate **M. Besarabića**, **P. Đorđevića**, **M. Dželetovića**, **B. Endela**, **V. Glogovića**, **L. Ilića**, **B. Kamatovića**, **R. Karanovića**, **I. Kostova**, **M. Markovića**, **Z. Rajkovića**, **I. Pandurovića**, **J. Stevanovića**, **J. Suljanovića** i **P. Tomaža**.

I ova izložba jeste, pre svega, šansa za mlade: ako na njoj nema »nacionalnih veličina« još i možemo razumeti — ali ne možemo biti ravnodušni na odsustvo niza dobrih mladih umetnika. Je li zatajila propaganda ili savest umetnika?

Pre ono prvo: elaboracije pred »lansiranje« jedne savezne izložbe podrazumevaju veću sistematičnost i eksplozivnije namećanje preko javnih glasila, a autoriteti umetničkih, armijskih i drugih stručnjaka obezbedili bi viši rang manifestaciji.

Makedonski nadrealisti

Galerija Kulturnog centra

Milosav Lazarević

Zahvaljujući, tradicionalnoj saradnji Centra za kulturu i informacije grada Skoplja i Kulturnog centra u Beogradu, beogradska likovna publika imala je priliku da upozna dela četvorice mladih skopskih slikara.

Sva četvorica, (stilski i estetski deklarirani kao nadrealisti, što već zvuči pomalo staromodno,) inkliniraju svetu fantastike, naravno trudeći se da u ovom svetu neizmernih mogućnosti, što upečatljivije izdiferenciraju svoje stvaralačke sklonosti. Međutim, rezultati koje ova grupa postiže, približava ih daleko više, deklarisanom konceptu nadrealizma, štaviše, njegovim počecima, koji su već prešli, i to odavno, u sferu akademizma, nego, savremenijim i svežijim modifikacijama ove toliko uticajne škole. Izgleda da je milje fantastike, kod ove četvorice slikara, isuviše neautoritativno područje, te se mora neprestano potvrđivati, dobrom i slavim imenom nadrealizma. Prva i verodostojnija strana ove pretpostavke, ležala bi u tome, da ortodoksnim srealizam raspolaze već estetizovanim i likovno izbrušenim fantazmima, pogotovu od strane svojih najmaštovitijih korifeja, te da je on, samim tim već dovoljno pouzdan, i inspirativan. Druga i manje prihvatljiva strana pomenute pretpostavke, počiva, na žalost u samoobmani, da jedna velika i širom otvorena koncepcija podsvesti, može biti najkvalitetnije nastavljena i vođena, upravo smerom kojim se u početku uputila. Prečutno pozivanje na autoritet jedne originalne škole, samo po sebi ne predstavlja zlo. Pogotovu, kada se estetsko-stilska i tehnička svojstva te škole imaju čime, na autentičan način, bogatiti. Opasnost počinje u trenutku, kada se njen autoritet neoprezno uzima kao sopstveni alibi, kada se porok nekritičnog »pripadanja« racionalizuje, do umišljene vrline. Pitanje, šta je danas posle svega ostalo od nadrealizma, za slikara, koji mu je duhom sklon — nema smisla. Divergentno rasulo savremenog sveta, to pitanje preobražava i imperativ slikanja svega, što se još sa mukom održava — u imperativ slikanja sveta na ivici fantastike.

Slike mladih makedonskih slikara odražavaju ili su žrtve u okviru svojih granica, spomenutih iskušenja i kontraverzi. No i pored toga, na njihovim platnima mogu se naći, u izvesnim partijama sasvim impresivna svedočanstva o likovnoj zrelosti i dubini invencije, koja svojom napetošću potresa kao košmar. Dramatski i halucinantni prizori uistinu nisu retki, niti su stereotipni, ali je ova grupa mladih slikara sasvim neodlučna i bez razrađenog merila, kada izveštačenoj patetici treba pretpostaviti živu i ekspresivnu dramaturgiju. Slična kolizije vlada i u načinu plastične obrade zamišljenih prizora. Umesto pregledne, umerene i reljefne fakture, ovi slikari sasvim suviše i neubedljivo, počinju rasprostrirati tanki, ali tonski neprečišćeni lazur, koji više pogoduje ideji proste anegdote, nego logici poetizovane slike. U zamisli neobična i puna zastrašujućih simbola, nadrealistička elektronika Taškovski Vaska, upravo najviše trpi od spomenute kolizije. Preteći i bukvalno obezglavljujući masakr na slikama Veličkovski Vladimira, više je spretna eklektika, nego izraz i olakšanje lične napetosti. Efremov Kiril, umetnik sa možda najsenzibilnijim temperamentom u grupi, ali više od svih okrenut Daliju. Njegov sočni i vibratni kolorit, zaslužuje samostalnu i originalniju invenciju. Najkontemplativnija i tragično-religioznom osećanju sveta sklona ličnost, bez sumnje je Nikolovski Blagoja. Nežna i eterična obrada, od straha prozrukljen prikaza i neobjašnjivom kataklizmom rasturenih i smravljenih predmeta, u potpunosti odgovara njegovoj viziji patničke fantastike. U svom nadrealističkom uverenju, izgleda da je Nikolovski ponajviše tradicionalan, ali u tom stavu i najviše logičan, s obzirom na fantazmoskopije koje ga opsedaju. Svojom prenelaženom senzualnošću Nikolovski Blagoja figurira i kao najintrovvertinija ličnost ove mlade i bez obzira na ispoljene slabosti apsolutno sadržajne slabosti i verujemo, perspektivne grupe.